

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Eko Jemy – Nie Marnujemy

Raport nt. marnotrawienia żywności

na tle rozwoju rynku żywności ekologicznej w Polsce

Polska Izba Żywności Ekologicznej

Warszawa 2019 r.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Raport wykonany został na zamówienie Polskiej Izby Żywności Ekologicznej w ramach projektu „Eko jemy - nie marnujemy” realizowanego w ramach dwuletniego Planu Operacyjnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2018 – 2019 współfinansowanego ze środków Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Wykonawca merytoryczny raportu: Econsulting Mikołaj Niedek

Grafika na okładce: Pixabay

Warszawa, wrzesień 2019 r

Spis treści

I. Cele, zakres raportu i materiał badawczy.....	4
II. Żywność ekologiczna na świecie i w Europie.....	5
III. Produkcja i konsumpcja ekożywności w Polsce.....	6
IV. Problem marnotrawstwa żywności.....	7
V. Badanie strat i marnotrawstwa żywności.....	8
VI. Wyniki ankiet skierowanych do konsumentów żywności ekologicznej.....	10
VII. Wyniki badań ankietowych producentów ekologicznych.....	13
VIII. Rekomendacje.....	15
IX. Streszczenie.....	16
X. Bibliografia.....	19

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

I. Cele, zakres i materiał badawczy

Celem niniejszego raportu jest prezentacja sytuacji i trendów na rynku żywności ekologicznej pod kątem problematyki marnotrawstwa żywności. Wykorzystano dostępne dane z literatury przedmiotu, krajowej i zagranicznej oraz wykonano badania własne w formie ankiet skierowanych do producentów i konsumentów produktów ekologicznych. Przedmiotem analizy były raporty i wyniki badań dotyczące żywności ekologicznej i marnotrawstwa żywności, w skali globalnej, europejskiej i krajowej. Badania takie prowadzone są zasadniczo odrębnie i brak jest danych dotyczących wielkości strat i marnotrawstwa wyłącznie żywności ekologicznej. Raporty dotyczące produkcji ekologicznej publikowane są cyklicznie przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w cyklu dwuletnim¹. Corocznie publikowany jest raport IMAS International *Żywność ekologiczna w Polsce*. Szerokie badanie tendencji na rynku żywności ekologicznej wykonane zostało w 2017 r. przez ekspertów SGGW². Autorzy stwierdzili jednak, że zasadniczo brak jest miarodajnych i reprezentatywnych danych ilościowych w zakresie podaży i popytu żywności ekologicznej. Podobna sytuacja dotyczy problematyki marnotrawstwa żywności³.

Celem przeprowadzonych badań ankietowych było pozyskanie informacji bazowych na temat zjawiska marnotrawstwa żywności ekologicznej na początkowym i końcowym etapie łańcucha rolno-spożywczego – na etapie produkcji oraz na etapie konsumpcji, na wybranej próbie. Przedmiotem badań objęto więc grupę producentów żywności ekologicznej – gospodarstw rolnych i przetwórci ekologicznych – oraz grupę konsumentów. W przypadku pierwszej grupy celowej – producentów i przetwórców żywności ekologicznej - badanie ankietowe obejmowało pozyskanie informacji w zakresie:

- istnienia i skali zjawiska marnotrawstwa żywności w grupie producentów (rolników) i przetwórców ekologicznych;
- opinii czy straty i marnotrawstwo żywności na etapie produkcji rolnej i przetwórstwa to ważny problem;
- wystąpienia w gospodarstwie/przetwórci straty i marnotrawstwa żywności w roku ubiegłym;
- znajomości możliwych sposobów przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności;

1

<https://ijhars.gov.pl/raporty-o-ekologii.html>

2 *Marketing, promocja oraz analiza rynku, analiza rynku produkcji ekologicznej w Polsce, w tym określenie szans i barier dla rozwoju tego sektora produkcji*, pr. zb., S. Żakowska-Biemans i in., SGGW 2017.

3 *Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym (37) Analiza strat i marnotrawstwa żywności na świecie i w Polsce*, red. M. Kwasek, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

- opinii czy krótkie łańcuchy dostaw produktów (skrócenie odległości i liczby pośredników w procesie sprzedaży produktów) mogą zapobiec marnowaniu żywności;
- współpracy branżowej z innymi producentami jako sposobu na zmniejszenie ilości strat i marnotrawstwa żywności;
- możliwych sposobów zagospodarowania strat żywności.

W przypadku drugiej grupy celowej – konsumentów żywności ekologicznej – celem badania było pozyskanie informacji na temat:

- znajomości europejskiego logo rolnictwa ekologicznego „zielonego listka” - rozpoznawalności autentycznych produktów ekologicznych i ich cech;
- głównych powodów dokonywania zakupu żywności ekologicznej;
- częstotliwości robienia zakupów ekologicznych, średnich kwot wydatkowanych na ekozakupy i głównych miejsc ich dokonywania;
- skali marnotrawstwa żywności w grupie konsumentów i ich głównych przyczyn;
- znajomości sposobów przeciwdziałania marnowaniu żywności;
- różnic pomiędzy marnotrawieniem produktów konwencjonalnych i ekologicznych;
- wiedzy o bezpośrednich kanałach nabywania ekoproductów (krótkich łańcuchach dostaw);
- świadomości powiązań między nabywaniem produktów rolnictwa ekologicznego, a ochroną środowiska na wsi;
- opinii o obszarach wiejskich i atrakcyjności spędzania czasu wolnego na wsi.

Ankieta adresowana do producentów została skierowana do założonej próby 100 przedsiębiorstw (gospodarstw rolnych ekologicznych i przetwórci ekologicznych lub łącznie gospodarstw i przetwórci)⁴. W badaniach oparto się zasadniczo na podmiotach gospodarczych będących członkami Polskiej Izby Żywności Ekologicznej, działających głównie w branży owocowo-warzywniej, zbożowej, mięsnej i mleczarskiej. W przypadku grupy konsumentów, ankiety skierowano do konsumentów deklarujących dokonywanie zakupów żywności ekologicznej wg. założonej próby 1000 osób⁵. Wyniki ankiet zamieszczono w rozdziale VI i VII.

4 Badania zostały wykonane w formie ankiety elektronicznej dostępnej online oraz w formie wywiadów telefonicznych w okresie od 2-go lipca 2019 do 10-go września 2019 r.

5 Zgodnie z przyjętymi założeniami metodycznymi, zwrot kompletnych ankiet wykonany został na założonym poziomie 70%, zapewniającą reprezentatywność pozyskanych danych, zarówno w grupie producentów, jak i konsumentów żywności ekologicznej.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

II. Żywność ekologiczna na Świecie i w Europie

Ekologiczna produkcja żywności jest *systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającą wymaganiom konsumentów preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów*⁶. Żywność ekologiczna zgodnie z rozporządzeniem UE, to żywność wyprodukowana w min. 95% w sposób ekologiczny, a więc bez użycia nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin, przy zachowaniu żyzności gleby, różnorodności biologicznej oraz poszanowania środowiska naturalnego. Wszystkich producentów, pośredników i przetwórców biorących udział w produkcji i obrocie żywnością ekologiczną obowiązują jednakowe unijne przepisy, od wytworzenia produktu do dostarczenia konsumentowi.

Według danych FIBL@IFOAM⁷ za 2017 rok rolnictwo i produkcja organiczne prowadzone były w 181 krajach na świecie, a uprawy organiczne stanowiły 69,8 mln hektarów gruntów rolnych, w tym w Europie 14,6 mln hektarów. To sześciokrotny wzrost w stosunku do 1999 r. Średni udział rolnictwa ekologicznego w rolnictwie ogółem wyniósł na świecie 1,4% w 2017 roku, zaś liczba producentów ekologicznych 2,9 mln. W Europie średni udział rolnictwa ekologicznego w uprawach ogółem był wyższy w 2017 - wyniósł 2,9%, w samej zaś UE 7,2%, z krajami o najwyższym udziale, jak: Lichtenstein 37,9%, Austria 24%, Estonia 20,5%, Szwecja 18,8%, Włochy 15,4%, Łotwa 14,8%, Szwajcaria 14,4%, Finlandia 11,4%, Czechy 12,2% i Słowacja 10%.

Rynek produktów żywności ekologicznej osiągnął w 2017 r. wartość ok. 92 mld euro, z czego ok. 90% skoncentrowane było w Ameryce Północnej i Europie. Stany Zjednoczone to 47% globalnego rynku żywności eko, Unia Europejska 37% (34,3 mld euro). Chiny konsumują 8% rynku bio (7,6 mld euro). Trzy największe rynki ekożywności to: USA (40 mld euro), Niemcy (10 mld euro) i Francja (7,9 mld euro). Wydatki konsumentów na żywność ekologiczną są najwyższe w krajach Europy: Szwajcaria – 288 euro na osobę rocznie, Dania – 278 euro, Szwecja – 237 euro, przy średniej światowej 10,8 euro per capita rocznie. W Europie jest też największy udział produktów eko w sprzedaży żywności ogółem: w Danii jest to 13,3%, Szwecji 9,1% i Szwajcarii – 9%. W Niemczech powierzchnia upraw ekologicznych zwiększyła się z 1,05 mln hektarów w 2014 do 1,37 mln hektarów w 2017 roku, a na przestrzeni ostatnich 10 lat o ponad 0,5 mln ha. Z kolei w Polsce powierzchnia upraw ekologicznych spadła z 657,9 tys. ha w 2014 do 494,9 tys. ha w 2017, choć na przestrzeni ostatnich 10 lat zwiększyła się o ponad 200 tys. hektarów.

6 ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91

7 FIBL&IFOAM – Organics International. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2019.*

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

III. Produkcja i konsumpcja ekożywności w Polsce

Produkcję ekologiczną w Polsce reguluje *ustawa o rolnictwie ekologicznym* z dnia 25 czerwca 2009 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi realizuje *Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014-2020*⁸. Według danych IJHARS powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w Polsce na koniec 2018 r. wynosiła 484 676,15 ha, z największym udziałem woj. warmińsko-mazurskiego (105 573,29 ha) i najmniejszym woj. śląskiego (2 951,29 ha). Z kolei liczba producentów rolnych na koniec 2018 r. wynosiła 20 549 podmiotów, w tym samych producentów rolnych 19 207 gospodarstw, a w zakresie przygotowania i przetwórstwa produktów spożywczych 910 przedsiębiorstw⁹.

	Uprawy organiczne (ha)	Udział upraw organicznych (%)	Zmiana 2016- 2017 (%)	Zmiana 2008- 2017 (%)	Zmiana 2016- 2017 (ha)
Polska	494 979	3,40%	-7,80%	57,70%	-41 600

Tab.1. Rolnictwo ekologiczne w Polsce wg. danych za 2016 i 2017 r. Źródło: IJHARS.

Polski rynek żywności ekologicznej podlega przeobrażeniom wynikającym z rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce i na świecie i rosnącej podaży żywności ekologicznej oraz zmian w procesach dystrybucji i wzorcach konsumpcji żywności. Wartość rynku ekologicznego w Polsce w 2018 r. według szacunków przekroczyła wartość 1 mld zł¹⁰. Natomiast tempo jego wzrostu szacuje się na 15% - 20% rocznie¹¹. Jednocześnie jest on ponad 10-krotnie mniejszy niż średnio w UE co rokuje obiecujące perspektywy jego wzrostu. Systematycznie wzrasta liczba sklepów oferujących żywność ekologiczną i różnicowanie oferty handlowej produktów ekologicznych zarówno w konwencjonalnych punktach sprzedaży, jak sklepy spożywcze, w szczególności wielkopowierzchniowe markety (w tym pod markami własnymi sieci handlowych), jak również w nowoczesnych kanałach handlu przez Internet. Rośnie również udział sprzedaży bezpośredniej, w tym dostaw do domów klientów. W stosunku do sytuacji sprzed dekady poprawiła się więc znacząco dostępność żywności ekologicznej i asortyment produktów ekologicznych dla klientów zainteresowanych jej nabyciem.

Wzrost popytu na żywność produkowaną metodami ekologicznymi jest w dużym stopniu efektem

8 <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/ramowy-plan-dzialan-dla-zywnosci-i-rolnictwa-ekologicznego-w-polsce>

9 Zgodnie z art. 2 lit. i rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 przygotowanie oznacza czynności konserwowania lub przetwarzania produktów rolnictwa ekologicznego włącznie z ubojem i rozbiorem produktów pochodzenia zwierzęcego, a także pakowanie, znakowanie lub wprowadzanie zmian w oznakowaniu odnoszącym się do ekologicznej metody produkcji.

10 <https://biokurier.pl/ekorynek/s-struzyna-bio-planet-w-2019-roku-rynek-zywnosci-ekologicznej-osiagnie-wartosc-12-mld/>

11 <http://www.dlahandlu.pl/detal-hurt/wiadomosci/rynek-zywnosci-ekologicznej-bedzie-rosl-w-tempie-20-proc-rocznie,70164.html>

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

globalnych trendów i zmian w stylu życia, polegających na większej trosce o własne zdrowie i dobre samopoczucie oraz przywiązywaniu coraz większej wagi do jakości życia. Zmiany te polegają na coraz większym znaczeniu aspektów ekologicznych i etyczno-społecznych związanych zarówno ze sposobem produkcji, jak i dystrybucji i konsumpcji żywności i rosnącą świadomością konsumentów. Główną barierą w szerszym dostępie konsumentów do żywności ekologicznej jest jednak wciąż jej cena, zazwyczaj znacząco wyższa od analogicznych produktów konwencjonalnych.

Charakterystyka demograficzna konsumentów produktów organicznych wskazuje, że są to głównie kobiety, często kupujące nie tylko dla siebie, ale i rodziny, w wieku 25 - 45 lat, z wykształceniem na ogół wyższym, z miast. Generalnie większość badanych konsumentów wie, że żywność ekologiczna jest certyfikowana (80%), więcej kobiet niż mężczyzn posiada taką wiedzę (84% vs 76%) i najwięcej regularnych konsumentów (89%). Odmienne od badań IMAS wyniki na temat rozpoznawalności unijnego systemu certyfikacji żywności ekologicznej przez Polaków prezentuje badanie Eurobarometru nr 473 z grudnia 2017. Europejskie logo certyfikowanej żywności ekologicznej zidentyfikowało 29% polskich respondentów, przy czym aż dla 80% z nich obecność oznaczenia na opakowaniu produktu miała istotny wpływ na decyzję zakupową.

Z badań IMAS wynika, że polski eko konsument nie musi być osobą zamożną. Jest to przede wszystkim osoba świadoma i zmotywowana dbałością o zdrowie swoje i rodziny, dlatego akceptuje wyższą cenę produktów organicznych. Żywność ekologiczna jest wybierana przez osoby świadome i przekonane, że taki sposób odżywiania będzie miał korzystny wpływ na ich zdrowie. Jeśli konsument dokonał takiego wyboru, a nie stać go na cały koszyk ekologiczny, wybiera tylko niektóre kategorie produktów, ogranicza się do zakupów ekologicznych dla dziecka lub oszczędza na innych zakupach, aby móc kupić żywność ekologiczną.

IV. Problem marnotrawstwa żywności

Według danych Światowej Organizacji Żywności i Rolnictwa FAO na świecie marnuje się rocznie 1,3 mld ton żywności, czyli około 1/3 ogólnie wytwarzanej żywności, z tego 88 mln ton marnuje się w samej Unii Europejskiej¹². Najwięcej odpadów, ponad 50 procent, wytwarzają konsumenci oraz przetwórcy. Problem ten dotyczy również Polski, gdzie wg danych Eurostatu marnuje się ok 9 mln ton jedzenia rocznie. Według raportu z 2018 roku Instytutu Kantar Millward Brown przygotowanego na zlecenie Federacji Polskich Banków Żywności, do wyrzucania żywności przynajmniej 42% polskiego społeczeństwa. Wyrzucamy najczęściej pieczywo (49%), owoce (46%), wędliny (45%), warzywa (37%). Wśród często wymienianych przyczyn marnotrawstwa w gospodarstwach domowych wskazywany jest brak wiedzy na temat właściwego przechowywania

12 *Global food losses and food waste. Extent, causes and prevention. Study conducted for the International Congress 'Save Food' at Interpack in Düsseldorf. Germany. FAO, Rome, Italy, 2011.*

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

żywności oraz brak umiejętności ponownego wykorzystania produktów, które nie zostały spożyte podczas posiłku. Jednak już od ponad 6 lat najczęstszą przyczyną wyrzucania jedzenia jest przeoczenie terminu przydatności do spożycia (29%) oraz zbyt duże zakupy (20%)¹³.

Marnotrawstwo żywności ma wiele negatywnych skutków społecznych, ekonomicznych i ekologicznych. Działania, związane z przeciwdziałaniem i redukcją poziomu marnotrawienia żywności, wpisują się w koncepcję trwałego i zrównoważonego rozwoju (*Sustainable Development*) a globalny kierunek działań w tym obszarze wyznacza cel 12.3 Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, który brzmi: „Do 2030 roku zmniejszyć o połowę globalną ilość marnowanej żywności per capita w sprzedaży detalicznej i konsumpcji oraz zmniejszyć straty żywnościowe w procesie produkcji i dystrybucji, w tym straty powstałe podczas zbiorów”¹⁴. Potrzeba redukcji strat i marnotrawstwa żywności odnosi się do wszelkiego rodzaju żywności, niezależnie od jej oznaczenia określonym systemem jakości. Dane dotyczące skali strat i marnotrawstwa żywności ekologicznej nie były dotychczas zbierane, a problem marnotrawstwa dotyczy generalnie wszelkiego rodzaju żywności.

Produkcja i konsumpcja żywności oddziałuje na środowisko naturalne poprzez pobieranie składników pokarmowych zawartych w glebach, zużywanie zasobów wody, nawozów i środków ochrony roślin oraz energii na potrzeby zabiegów agrotechnicznych, hodowli, przetwarzania, transportu i dystrybucji produktów żywnościowych. W procesie produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności powstają również odpady organiczne, które powinny być zbierane w sposób selektywny, umożliwiając odzysk biomasy. Ograniczenie wpływu ze strony systemu produkcji i konsumpcji na środowisko i klimat, wymaga z jednej strony wprowadzania praktyk i metod bardziej przyjaznych środowisku, do których należą ekologiczne metody produkcji rolnej i przetwarzania żywności, z drugiej zaś przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu surowców rolniczych i produktów spożywczych, a w przypadku niemożności ich uniknięcia, odpowiedniego zagospodarowania odpadów żywności na każdym etapie rolno-spożywczego łańcucha dostaw, począwszy od produkcji pierwotnej, poprzez przetwórstwo, transport, po sprzedaż.

Zgodnie z definicjami przyjętymi w metodyce projektu badawczego FUSIONS¹⁵, produkcja pierwotna (rolnictwo) jest pierwszym ogniwem rolno-spożywczego łańcucha dostaw żywności. Kolejne ogniwa to etap przetwórstwa, a dalej dystrybucji (logistyki i transportu), a następnie sprzedaży hurtowej i detalicznej, a docelowo konsumpcji. Łańcuch dostaw żywności jest połączoną serią działań polegających na produkcji, przetwarzaniu, dystrybucji, aż po spożycie żywności. Rozpoczyna się on w momencie, gdy surowce żywnościowe są gotowe do wejścia do ekonomicznego i technologicznego systemu produkcji żywności lub konsumpcji, a kończy

13 *Marnując Żywność Marnujesz Planetę*. Raport Federacji Polskich Banków Żywności NIE MARNUJĘ JEDZENIA 2018.

14 <http://www.un.org/cel12>

15 *FUSIONS, Food waste quantification manual to monitor food waste amounts and progression*, Paris, 2016.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

w momencie jej spożycia lub wyjścia poza ten system¹⁶. Według PTTŻ pod pojęciem strat i marnotrawstwa żywności należy rozumieć surowce i produkty żywnościowe, wytworzone w celach konsumpcyjnych, które nie zostały spożyte przez ludzi, a więc nie zostały wykorzystane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem żywności, na każdym etapie łańcucha żywnościowego, od produkcji pierwotnej, przez przetwórstwo i dystrybucję do końcowej konsumpcji w gospodarstwach domowych¹⁷.

V. Badanie strat i marnotrawstwa żywności

Pierwszym krokiem do podjęcia skutecznych działań zaradczych jest właściwe oszacowanie skali strat i marnotrawstwa żywności na poziomie poszczególnych ogniw i uczestników łańcucha rolno-żywnościowego. Według Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Polsce prowadzone są badania strat i marnotrawstwa żywności głównie w odniesieniu do końcowych etapów tego łańcucha i obejmują one tylko wybrane grupy produktów spożywczych¹⁸. W badaniu ankietowym omówionym dalej, podjęto próbę ogólnego określenia poziomu tych strat w pierwszym, drugim i końcowym ogniwie łańcucha rolno-żywnościowego, tj. na etapie produkcji pierwotnej (gospodarstw rolnych), przetwórstwa żywności oraz na etapie końcowym – konsumpcji. Pozostałe ogniwa, które należy zbadać, to transport i logistyka dostaw produktów żywnościowych, ich dystrybucja i sprzedaż (handel mała- i wielkopowierzchniowy oraz handel internetowy).

Według rozporządzenia (WE) 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z 28 stycznia 2002 „żywność” (lub „środek spożywczy”) oznacza jakiegokolwiek substancje lub produkty, przetworzone, częściowo przetworzone lub nieprzetworzone, przeznaczone do spożycia przez ludzi lub których spożycia przez ludzi można się spodziewać. Przez żywność rozumie się przy tym łącznie jej części jadalne, jak i niejadalne, a tym samym wlicza się je wszystkie do masy strat i odpadów żywności. W cytowanym raporcie Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej stratę żywności definiuje jako zmniejszenie masy jadalnej żywności wynikające z niegospodarności, błędów i nieprawidłowości w przebiegu procesów, np. w produkcji rolnej, podczas zbiorów, w przetwórstwie, transporcie czy magazynowaniu. Marnotrawstwo żywności IERiGŻ definiuje zaś jako zmniejszenie masy jadalnej żywności wynikające z nieprawidłowej dystrybucji żywności, transportu, przechowywania i przygotowywania jej na potrzeby konsumpcji w gospodarstwach domowych” i w zakładach gastronomicznych. Według IERiGŻ straty żywności występują głównie na

16 FUSIONS Definitional Framework for Food Waste Full Report, 2014.

17 Projekt MOST (2014-2017) „MODEL OGRANICZANIA STRAT I MARNOWANIA ŻYWNOCI Z KORZYSCIĄ DLA SPOŁECZEŃSTWA” NCBiR Nr/IS-1/031/NCBR/2014.

18 Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym (37) Analiza strat i marnotrawstwa żywności na świecie i w Polsce, red. M. Kwasek, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

początkowych etapach łańcucha rolno-żywnościowego i powodują, że jadalna żywność w ostateczności jest niedostępna do spożycia przez ludzi. Marnotrawstwo żywności zaś w głównej mierze jest odzwierciedleniem zachowań konsumentów, często łączonych ze świadomymi decyzjami odpowiedzialnymi za wyrzucenie produktów żywnościowych.

Największym projektem badawczym prowadzonym obecnie w Polsce w obszarze identyfikacji źródeł i ilości strat i marnotrawienia żywności na poszczególnych etapach łańcucha rolno-spożywczego jest projekt PROM „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych GOSPOSTRATEG¹⁹. Obejmuje on siedem sektorów żywnościowych, w tym produkcję metodami ekologicznymi. Projekt ten realizowany będzie do 2021r. a na moment bieżący, Instytut Ochrony Środowiska Państwowy Instytut Badawczy realizujący komponent badawczy dotyczący strat i marnotrawstwa w ogniwie produkcji pierwotnej i przetwórstwa (przemysłu spożywczego) nie dysponuje jeszcze wynikami badań pozwalającymi podać wartości liczbowe poziomu strat i marnotrawstwa żywności oraz ich przyczyn w poszczególnych sektorach (branżach) i ogniwach (etapach) rolno-spożywczego łańcucha dostaw.

Metodyki badania i pomiaru strat i marnotrawstwa żywności opracowywane są na poziomie globalnym, europejskim i krajowym. W ramach Global Initiative on Food Loss and Waste Reduction (GIFLWR) podkreśla się, że problematyka strat i marnotrawstwa żywności (*food loss and waste - FLW*) ma wpływ na kwestie: bezpieczeństwa żywnościowego, gospodarkę lokalną i krajową, zasoby naturalne, strumień odpadów” i środowisko, a więc na trzy istotne aspekty zrównoważonego rozwoju: społeczny, gospodarczy i ekologiczny²⁰. Z kolei międzynarodowy standard szacowania i raportowania strat i odpadów żywnościowych (*Food Loss and Waste Accounting and Reporting Standard*) - FLW Standard - opracowany został przez organizację Food Loss & Waste Protocol Partners w celu wyznaczenia wymogów i wytycznych dla rządów, przedsiębiorstw i innych podmiotów zainteresowanych identyfikacją źródeł generowania strat i odpadów żywnościowych, ich kwantyfikacją, monitorowaniem i skutecznym zarządzaniem, w celu ich zmniejszenia i redukcji wpływu na środowisko²¹. Na poziomie UE szeroko zakrojonym projektem badawczym poświęconym opracowaniu metodyki pomiaru i docelowo przeciwdziałaniu stratom i marnotrawstwu żywności w krajach UE, był projekt FUSIONS, zrealizowany w ramach programu

¹⁹ <http://ios.edu.pl/projekt/prom-opracowanie-systemu-monitorowania-marnowanej-zywnosci-i-efektywnego-programu-racjonalizacji-strat-i-ograniczania-marnotrawstwa-zywnosci/>

²⁰ SAVE FOOD: Global Initiative on Food Loss and Waste Reduction. Definitional framework of food loss, February 2014.

²¹ Food Loss and Waste Accounting and Reporting Standard, Version 1.1, World Resources Institute, 2016.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

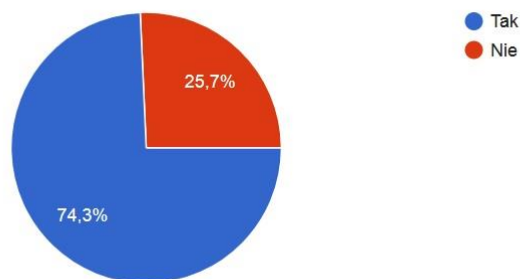
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

ramowego 7 Komisji Europejskiej w latach 2012 – 2016²². Jego wyniki potwierdziły problem z dostępnością i jakością danych i z tego powodu nie opublikowano danych dla poszczególnych państw członkowskich, lecz jedynie szacunkową ocenę dla całej UE-27 dla każdego etapu łańcucha dostaw żywności.

VI. Wyniki ankiet skierowanych do konsumentów żywności ekologicznej

W badaniu ankietowym adresowanym do konsumentów żywności ekologicznej na pytanie sondujące rozpoznawalność „zielonego listka” jako jedynego oznaczenia umożliwiającego poprawną identyfikację produktu ekologicznego, jego znajomość potwierdziło 74,3% badanych²³.

Czy wiedziałeś, że jedynym oznaczeniem pozwalającym zidentyfikować produkt ekologiczny jest tzw. "zielony listek" będący wspólnym znakiem w Unii Europejskiej?

Do istotnych cech, które zdaniem ankietowanych najbardziej wyróżniają produkty ekologiczne, należą ich właściwości prozdrowotne i wartości odżywcze (54,3% wskazań), następnie ich jakość (20%), smak (17,1%), a dla pozostałych cena (8,6%).

22 FUSIONS Definitional Framework for Food Waste Full Report. 3 July 2014

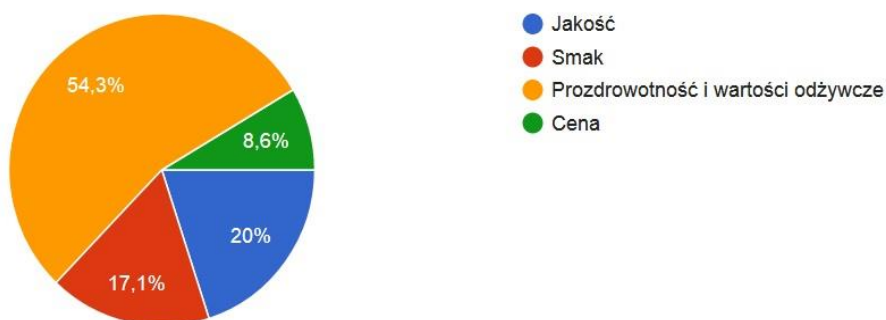
23 Tak wysoki wskaźnik może wynikać z tego, iż adresatem badania nie był ogół konsumentów, lecz zasadniczo konsumenci żywności ekologicznej. Według raportu agencji badawczej IMAS International *Żywność ekologiczna w Polsce 2018* procent Polaków prawidłowo rozpoznających zielony wynosi 44%.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Wskaż najważniejszą cechę, którą Twoim zdaniem produkty ekologiczne wyróżniają się od konwencjonalnych:

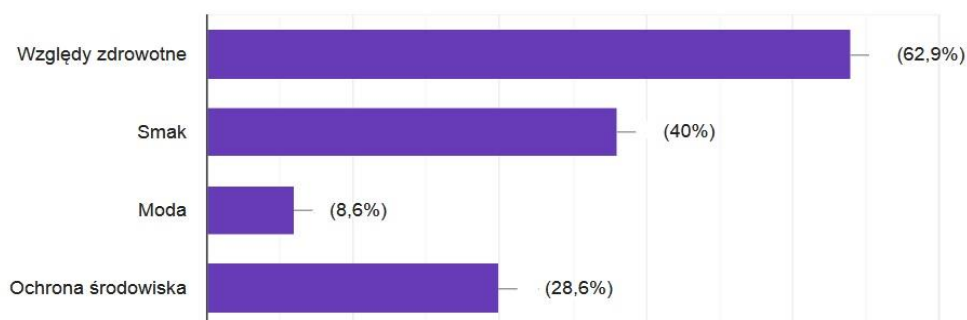
Odnosnie częstotliwości robienia zakupów ekologicznych, codziennie wykonuje je 11,2% konsumentów, częściej niż raz w tygodniu 28,6%, raz w tygodniu 25,7%, przynajmniej raz w m-cu 22,9% a rzadziej niż raz w m-cu 11,6%. Najmniejszy i równy odsetek konsumentów dokonuje więc ekozakupów codziennie oraz rzadziej, niż raz w m-cu. Odnosnie wysokości kwot wydawanych przez konsumentów żywności ekologicznej średnio jednorazowo na zakupy, najwięcej z nich wydaje kwoty do 50 zł – 37,2%, w przedziale od 50 do 100 zł - 34,3%, od 100 do 200 zł - 17,1% a więcej niż 200 zł wydatkuje 11,4%. Połowa konsumentów żywności ekologicznej wskazuje supermarket jako najczęstsze miejsce dokonywania zakupów, następnie sklep specjalistyczny (32,4%), Internet (14,7%) i biobazar (2,9%). Za najważniejsze powody, dla których konsumenci nabywają produkty ekologiczne, zostały wskazane: względy zdrowotne (62,9%), smak (40), ochrona środowiska (28,6%) oraz moda (8,6%).

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

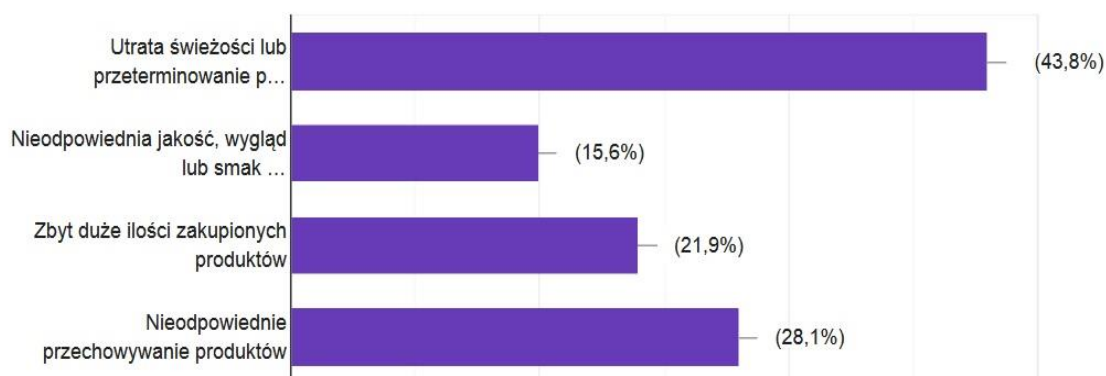
„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Wskaż dwa najważniejsze powody, dla których nabywasz żywność ekologiczną:

Zjawisko marnotrawstwa nabywanej żywności ekologicznej potwierdza 58,8% konsumentów. Za główny powód marnowania żywności respondenci wskazali utratę świeżości lub upłynięcie terminu ważności produktów (43,8% wskazań), następnie niewłaściwe przechowywanie produktów (28,1%), zbyt duże zakupy (21,9%) oraz nieodpowiednią jakość, wygląd lub smak produktów (15,6%). Proporcje tych wskazań ilustruje wykres.

Zaznacz przeważający powód zmarnowania nabytej żywności ekologicznej:

W aspekcie wielkości i skali marnotrawstwa produktów ekologicznych, 40% konsumentów przyznaje, że czasem zdarza im się zmarnować jakiś ekologiczny produkt. U ponad 1/3

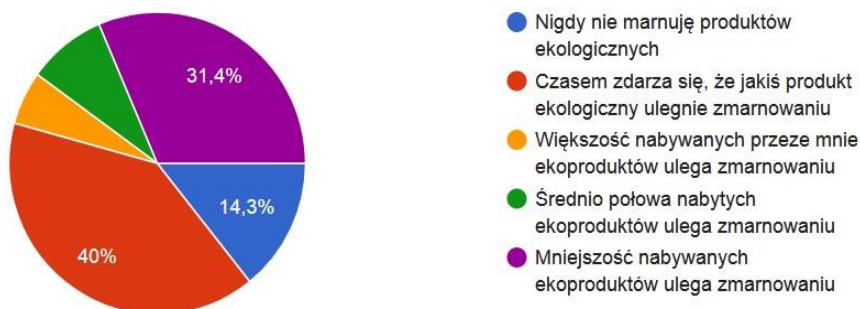

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

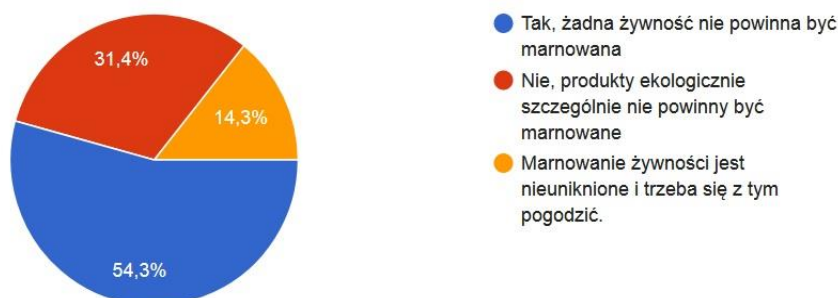
konsumentów marnuje się mniejszość nabytych produktów. Jedynie niewiele ponad 14% konsumentów nigdy nie marnuje produktów ekologicznych. Ośmiu procentom konsumentów zdarza się zmarnować połowę zakupionych produktów ekologicznych, a 6,3% marnuje większość nabywanych ekoproduktów.

Wskaż skalę tego marnotrawstwa:

Na pytanie w kwestii czy niemarnowanie produktów ekologicznych jest tak samo ważne jako niemarnowanie żywności konwencjonalnej, ponad 54% ankietowanych stwierdziło, że marnowanie każdego rodzaju żywności jest złe. Natomiast zdaniem 31% badanych produkty ekologiczne szczególnie nie powinny podlegać marnotrawstwu. W opinii 14,3% odpowiadających nie da się uniknąć marnotrawstwa żywności.

Czy niemarnowanie produktów ekologicznych ma dla Ciebie takie samo znaczenie jak niemarnowanie produktów konwencjonalnych (nieekologicznych)?

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

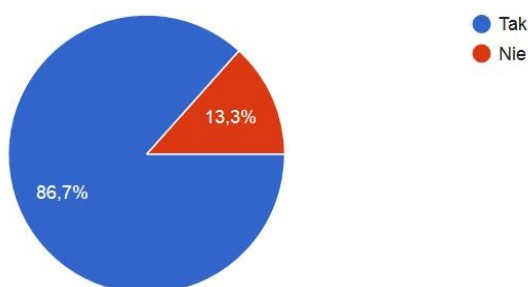
Zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych (91%) możliwe jest zapobieganie marnowaniu się produktów ekologicznych, a do możliwych sposobów tego należą: bardziej rozsądne i zaplanowane zakupy oraz lepsze planowanie posiłków z wykorzystaniem nabytych produktów (54%); oddawanie produktów innym ludziom (potrzebującym, sąsiadom, znajomym, rodzinie) – 37%, lepsze przechowywanie produktów – 40%.

W zakresie szerszych zagadnień związanych z produkcją i dystrybucją produktów ekologicznych, wiedzę na temat czym są krótkie łańcuchy dostaw potwierdza 68,6% badanych, a związek między nabywaniem produktów rolnictwa ekologicznego a ochroną środowiska na obszarach wiejskich dostrzega 80% respondentów. Urlop w ekologicznym gospodarstwie agroturystycznym z wyżywieniem ekologicznym chciałoby spędzić 48,5% ankietowanych.

VII. Wyniki badań ankietowych producentów ekologicznych

Spśród przebadanych podmiotów gospodarczych zajmujących się produkcją i przetwarzaniem żywności ekologicznej, zdecydowana większość uważa, że jej straty i marnotrawstwo to poważny problem (86,7% wskazań).

Czy uważasz, że straty i marnotrawstwo żywności na etapie produkcji rolnej i przetwórstwa to ważny problem?

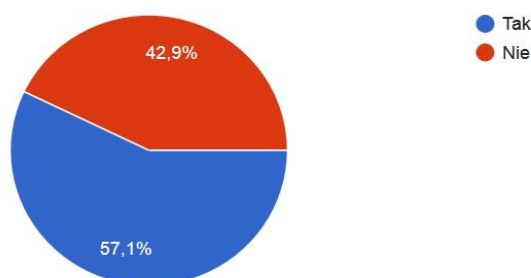
Jednocześnie straty i marnotrawstwo wystąpiły w 2018 r. u 57,1% ankietowanych przedsiębiorstw.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

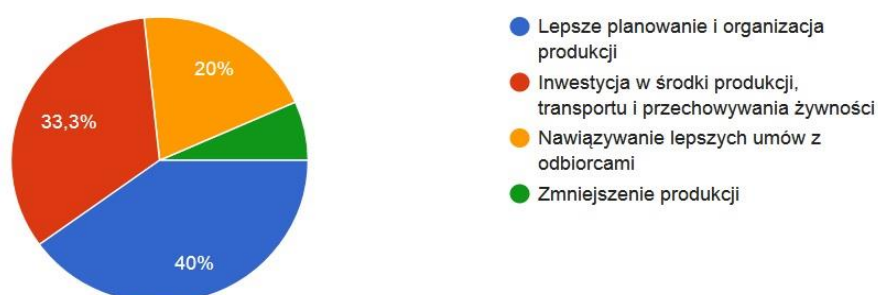
„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Czy w Twoim gospodarstwie/przetwórni wystąpiły w ubiegłym roku (2018 r.) straty lub marnotrawstwo żywności?

Straty te były bardzo zróżnicowane, w zależności od wielkości i skali produkcji danego gospodarstwa czy przetwórni oraz branży i wynosiły od 1 do 24 procent wielkości produkcji rocznej. Spośród możliwych sposobów zapobiegania stratom żywności najczęściej wskazań uzyskało: lepsze planowanie i organizacja produkcji (40%), następnie działania inwestycyjne w środki produkcji, transportu i przechowywania żywności oraz nawiązywanie lepszych umów z odbiorcami (20%).

Które spośród niżej wymienionych sposobów zapobiegania stratom żywności uważasz za możliwe do wdrożenia w swojej działalności?

Do innych, wymienionych przez respondentów sposobów przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności należały: krótkie łańcuchy dostaw, przetwarzanie dostarczonego surowca w możliwie najkrótszym czasie od dostawy, właściwy plan produkcyjny i lepsze planowanie produkcji, wczesne umowy kontraktacyjne pozwalające na precyzyjnie określenie zapotrzebowania na surowce, dobrze zorganizowany zbiór plonu i jego odpowiednie przechowywanie, uczciwość

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

kontraheńców, dostosowanie wielkości produkcji do potrzeb rynku, przedpłata zamawianych towarów przez klientów, sprzedaż bezpośrednia, zwiększanie świadomości konsumentów w zakresie rozróżniania pojęć „data minimalnej trwałości” oraz „termin przydatności do spożycia” oraz upowszechnienie wiedzy nt. utrzymania pełnowartościowości niektórych produktów spożywczych mimo upływu daty minimalnej trwałości.

Jako możliwe sposoby zagospodarowania strat żywności ankietowani wymieniali: wprowadzenie lepszych algorytmów zamawianych towarów i dostaw, przetwarzanie żywności na miejscu, współdziałanie z organizacjami charytatywnymi i bankami żywności, rozbudowa bazy magazynowej i przechowalniczej, szybka sprzedaż, sprzedaż kanałami zorientowanymi na obrót produktami o krótkim terminie przydatności do spożycia, zastosowanie nowoczesnych technologii, takich jak sztuczna inteligencja oraz wdrożenie ich w sposób prosty dla rolników.

Na pytanie czy krótkie łańcuchy dostaw produktów, czyli skrócenie odległości i liczby pośredników w procesie sprzedaży produktów, mogą zapobiec stratom i marnotrawstwu żywności, twierdząco odpowiedziało 86,7% respondentów. Jednocześnie 53,3% ankietowanych deklaruje korzystanie ze sprzedaży swoich produktów w ramach krótkiego łańcucha dostaw (np. sprzedaż bezpośrednia, dostawa do lokalnych odbiorców). Zdaniem 73,3% pytanym współpraca z innymi producentami pozwala na zmniejszenie ilości strat i marnotrawstwa żywności, a 66,7% deklaruje współpracę z innymi producentami w zakresie promocji produktów ekologicznych lub organizowania ich sprzedaży.

VIII. Rekomendacje

W przyszłości postuluje się objęcie badaniami większej liczby producentów żywności ekologicznej, z większej liczby branż, w dłuższym horyzoncie czasowym oraz na wszystkich etapach (ogniwach) rolno-spożywczego łańcucha dostaw. Do badań tych należy wykorzystać bardziej rozbudowane metodyki badawcze, w tym metody ilościowe rekomendowane przez Komisję Europejską, również w aspekcie pomiaru odpadów żywnościowych²⁴. Według dokonanego rozpoznania marnotrawstwu podlega w szczególności żywność niskiej jakości, w tym tzw. żywność śmieciowa, tania i o niskiej wartości żywieniowej. Zwiększenie udziału w konsumowanej żywności produktów najwyższej, ekologicznej jakości, wraz z szerokimi działaniami kształtującymi zrównoważone wzorce konsumpcji, powinno przyczynić się do znaczącego zmniejszenia nadmiernej konsumpcji i generowania odpadów żywności, a tym samym marnotrawstwa żywności.

²⁴ Decyzja Delegowana Komisji (UE) z dnia 03.05.2019 r. C(2019)3211final uzupełniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE w odniesieniu do wspólnej metody i minimalnych wymagań jakościowych dla jednolitego pomiaru poziomów odpadów żywności.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Przyjęta ustawa dnia 19 lipca 2019 r. o *przeciwdziałaniu marnowaniu żywności* określa zasady postępowania z żywnością oraz obowiązki sprzedawców w celu przeciwdziałania marnowaniu żywności oraz negatywnym skutkom społecznym, środowiskowym i gospodarczym wynikającym z jej marnowania. Ustawa nakłada obowiązki na podmioty prowadzące sklepy o powierzchni powyżej 250 m kw.:

- zawarcie umowy z organizacją pozarządową dotyczącej nieodpłatnego przekazywania żywności spełniającej wymogi prawa żywnościowego, a nieprzeznaczonej do sprzedaży (w szczególności ze względu na wady jej wyglądu albo jej opakowań).
- przeprowadzanie w jednostkach handlowych kampanii edukacyjno-informacyjnych w zakresie racjonalnego gospodarowania żywnością oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności.
- ponoszenie opłaty za marnowanie żywności (według stawki 10 gr za 1 kg marnowanej żywności).

W ramach kampanii uświadamiających konsumentów w zakresie praktycznych sposobów przeciwdziałania marnowaniu żywności powinny być również podejmowane wątki w zakresie zapobiegania marnowaniu żywności najwyższej jakości, do której należy certyfikowana żywność ekologiczna.

IX. Streszczenie

Według dostępnych szacunków, wartość rynku żywności ekologicznej w Polsce w 2018 r. przekroczyła wartość 1 mld zł a tempo jego wzrostu szacuje się na 15% - 20% rocznie. Jednocześnie rynek ten jest ponad 10-krotnie mniejszy niż średnio w UE. Systematycznie wzrasta liczba sklepów oferujących żywność ekologiczną i zróżnicowanie oferty handlowej produktów ekologicznych zarówno w konwencjonalnych punktach sprzedaży, jak sklepy spożywcze, w szczególności wielkopowierzchniowe markety (w tym pod markami własnymi sieci handlowych), jak również w nowoczesnych kanałach handlu przez Internet. Rośnie również udział sprzedaży bezpośredniej, w tym dostaw do domów klientów. W stosunku do sytuacji sprzed dekady poprawiła się znacząco dostępność żywności ekologicznej i asortyment produktów ekologicznych dla klientów zainteresowanych jej nabyciem. Wzrost zainteresowania żywnością wytwarzaną metodami naturalnymi jest w dużym stopniu efektem trendów i zmian w stylu życia, polegających na większej trosce o własne zdrowie i przywiązywaniu coraz większej wagi do jakości życia i środowiska.

Równoległe do tych pozytywnych, proekologicznych zmian we wzorcach konsumpcji, ma miejsce proces marnotrawienia żywności. Według danych FAO na świecie marnuje się około 1/3 wytwarzanej żywności, czyli ok. 1,3 mld ton, z tego 88 mln ton w samej UE. Problem ten dotyczy

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

Polski również Polski, gdzie wg dostępnych danych marnuje się ok 9 mln ton jedzenia rocznie. Do wyrzucania żywności przyznaje się 42% społeczeństwa a wyrzucane jest najczęściej pieczywo, owoce, wędliny, warzywa. Straty i marnotrawstwo żywności oraz ogromne ilości odpadów spożywczych powstają nie tylko na końcowym etapie łańcucha rolno-spożywczego, ale również na jego wcześniejszych etapach, począwszy od produkcji pierwotnej (rolnictwa), poprzez przetwórstwo żywności i logistykę dostaw, magazynowanie, dystrybucję, aż po handel hurtowy i detaliczny.

Spośród przebadanych w ankietyzacji podmiotów gospodarczych zajmujących się produkcją i przetwarzaniem żywności ekologicznej, zdecydowana większość uważa, że straty i marnotrawstwo żywności to poważny problem (86,7% wskazań). Jednocześnie straty i marnotrawstwo wystąpiły w 2018 r. u 57,1% ankietowanych przedsiębiorstw i były bardzo zróżnicowane, w zależności od wielkości i skali produkcji danego gospodarstwa czy przetwórci oraz branży i wyniosły od 1 do 24 procent wielkości produkcji rocznej. Przedmiotem badania były również możliwe sposoby zapobiegania stratom żywności. Najwięcej wskazań uzyskało: lepsze planowanie i organizacja produkcji (40%), następnie działania inwestycyjne w środki produkcji, transportu i przechowywania żywności oraz nawiązywanie lepszych umów z odbiorcami (20%).

Do innych, wymienionych przez respondentów sposobów przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności należały: krótkie łańcuchy dostaw, przetwarzanie dostarczonego surowca w możliwie najkrótszym czasie od dostawy, właściwy plan produkcyjny i lepsze planowanie produkcji, wczesne umowy kontraktacyjne pozwalające na precyzyjnie określenie zapotrzebowania na surowce, dobrze zorganizowany zbiór plonu i jego odpowiednie przechowywanie, uczciwość kontrahentów, dostosowanie wielkości produkcji do potrzeb rynku, przedpłata zamawianych towarów przez klientów, sprzedaż bezpośrednia, zwiększanie świadomości konsumentów w zakresie rozróżniania pojęć „data minimalnej trwałości” oraz „termin przydatności do spożycia” oraz upowszechnienie wiedzy nt. utrzymania pełnowartościowości niektórych produktów spożywczych mimo upływu daty minimalnej trwałości.

Na pytanie czy krótkie łańcuchy dostaw produktów, czyli skrócenie odległości i liczby pośredników w procesie sprzedaży produktów, mogą zapobiec stratom i marnotrawstwu żywności, twierdząco odpowiedziało 86,7% respondentów. Jednocześnie 53,3% ankietowanych deklaruje korzystanie ze sprzedaży swoich produktów w ramach krótkiego łańcucha dostaw (np. sprzedaż bezpośrednia, dostawa do lokalnych odbiorców). Zdaniem 73,3% pytanym współpraca z innymi producentami pozwala na zmniejszenie ilości strat i marnotrawstwa żywności a 66,7% deklaruje współpracę z innymi producentami w zakresie promocji produktów ekologicznych lub organizowania ich sprzedaży.

Według wyników ankiety skierowanej do konsumentów, za najważniejsze powody, dla których

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

konsumenci nabywają produkty ekologiczne, zostały wskazane: względy zdrowotne (62,9%), smak (40%) i ochrona środowiska (28,6%). Zjawisko marnotrawstwa nabywanej żywności ekologicznej potwierdza 58,8% konsumentów. W aspekcie wielkości i skali marnotrawstwa produktów ekologicznych 40% konsumentów przyznaje, że czasem zdarza im się zmarnować jakiś ekologiczny produkt. U ponad 1/3 konsumentów marnuje się mniejszość nabytych produktów. Jedynie niewiele ponad 14% konsumentów nigdy nie marnuje produktów ekologicznych. Ośmiu procentom konsumentów zdarza się zmarnować połowę zakupionych produktów ekologicznych, a 6,3% marnuje większość nabywanych ekoproduktów. Na pytanie w kwestii czy niemarnowanie produktów ekologicznych jest tak samo ważne jako niemarnowanie żywności konwencjonalnej, ponad 54% ankietowanych stwierdziło, że marnowanie każdego rodzaju żywności jest złe. Natomiast zdaniem 31% badanych produkty ekologiczne szczególnie nie powinny podlegać marnotrawstwu. W opinii 14,3% odpowiadających nie da się uniknąć marnotrawstwa żywności.

Zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych (91%) możliwe jest zapobieganie marnowaniu się produktów ekologicznych, a do jego sposobów należą: bardziej rozsądne i zaplanowane zakupy oraz lepsze planowanie posiłków z wykorzystaniem nabytych produktów (54%); oddawanie produktów innym ludziom (potrzebującym, sąsiadom, znajomym, rodzinie) 37%, lepsze przechowywanie produktów 40%. W zakresie szerszych zagadnień związanych z produkcją i dystrybucją produktów ekologicznych, wiedzę na temat czym są krótkie łańcuchy dostaw potwierdza 68,6% badanych, a związek między nabywaniem produktów rolnictwa ekologicznego a ochroną środowiska na obszarach wiejskich dostrzega 80% respondentów. Urlop w ekologicznym gospodarstwie agroturystycznym z wyżywieniem ekologicznym chciałoby spędzić 48,5% ankietowanych.

Zgodnie z globalnym Celem Zrównoważonego Rozwoju ONZ nr 12.3 należy do 2030 roku zmniejszyć o połowę globalną ilość marnowanej żywności per capita w sprzedaży detalicznej i konsumpcji oraz zmniejszyć straty żywnościowe w procesie produkcji i dystrybucji, w tym straty powstałe podczas zbiorów. Potrzeba ta odnosi się do wszelkiego rodzaju żywności, niezależnie od jej oznaczenia określonym systemem jakości. Dane dotyczące skali strat i marnotrawstwa żywności ekologicznej nie były dotychczas zbierane, a problem i jego monitorowanie dotyczy generalnie wszelkiego rodzaju żywności.

Produkcja i konsumpcja żywności oddziałuje na środowisko naturalne poprzez pobieranie składników pokarmowych zawartych w glebach, zużywanie zasobów wody, nawozów i środków ochrony roślin oraz energii na potrzeby zabiegów agrotechnicznych, hodowli, przetwarzania, transportu i dystrybucji produktów żywnościowych. W procesie produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności powstają również odpady organiczne, które powinny być zbierane w sposób selektywny, umożliwiające odzysk biomasy. Ograniczenie wpływu ze strony systemu produkcji i konsumpcji na środowisko i klimat, wymaga z jednej strony wprowadzania praktyk i metod bardziej przyjaznych środowisku, do których należą ekologiczne metody produkcji rolnej i przetwarzania żywności, z drugiej zaś przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu surowców rolniczych i produktów

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”

„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

spożywczych, a w przypadku niemożności ich uniknięcia, odpowiedniego zagospodarowania odpadów żywności na każdym etapie rolno-spożywczego łańcucha dostaw, począwszy od produkcji pierwotnej, poprzez przetwórstwo, transport i sprzedaż.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

X. Bibliografia

1. Bilaska B., Kołozyn-Krajewska D., (red.) *Model ograniczenia strat i marnowania żywności z korzyścią dla społeczeństwa (MOST)*, Wyd. Naukowe PTTŻ, Kraków. 2016.
2. FIBL&IFOAM – Organics International. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2019*.
3. *Food Loss and Waste Accounting and Reporting Standard, Version 1.1*, World Resources Institute, 2016.
4. *Food waste quantification manual to monitor food waste amounts and progression*, FUSIONS, 2016.
5. *FUSIONS Definitional Framework for Food Waste Full Report*, 2014.
6. *FUSIONS. Report on review of (food) waste reporting methodology and practice*, FUSIONS Reducing food waste through social innovation, 2014.
7. *Household Food and Drink Waste in the United Kingdom*, WRAP, 2013.
8. Krajewski K., Niedek M. i in. *Methodological Barriers of Monitoring and Research of Food Losses and Waste (FLW)*. Quantitative Methods in Economics, Volume XX, No. 1, 2019.
9. Kwasek M. (red.) *Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym (37) Analiza strat i marnotrawstwa żywności na świecie i w Polsce*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016.
10. *Marnując Żywność Marnujesz Planetę*. Raport Federacji Polskich Banków Żywności NIE MARNUJĘ JEDZENIA 2018.
11. *Marketing, promocja oraz analiza rynku, analiza rynku produkcji ekologicznej w Polsce, w tym określenie szans i barier dla rozwoju tego sektora produkcji*, pr. zb., S. Żakowska-Biemans i in., SGGW 2017.
12. Niedek M., A. Hoffmann-Niedek, *Produkcja ekologiczna a zrównowazona w świetle odpowiedzialności biznesu*, Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 4 (70) 2014.
13. Parlament Europejski. *Jak uniknąć marnotrawienia żywności: strategie na rzecz poprawy wydajności łańcucha żywnościowego w UE (2011/2175(INI))*, 2011.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”
Instytucja odpowiedzialna za treść informacji Polska Izba Żywności Ekologicznej

14. *Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2015 - 2016*. Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Wa-wa 2017.
15. ROZPORZĄDZENIE (WE) NR 178/2002 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności. Dz.U.UE.L.2002.31.
16. ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91.
17. *SAVE FOOD: Global Initiative on Food Loss and Waste Reduction. Definitional framework of food loss*, GIFLWR, February 2014.
18. Stępień S., Dobrowolski D., *Straty i marnotrawstwo w łańcuchu dostaw żywności – propedeutyka problemu*, Progress in Economic Sciences Nr 4, 2017.
19. *The extent of food waste generation across EU-27: Different calculation methods and the reliability of their results*, Waste Management & Research, 2014, Vol. 32(8).
20. Willer, H.; Lernoud, J. *The World of Organic Agriculture. Statistics and emerging trends*, 2017. FiBL, Frick and IFOAM.
21. *Żywność ekologiczna w Polsce*, 2017. IMAS INTERNATIONAL sp. z o.o.
22. *Żywność ekologiczna w Polsce*, 2018. IMAS INTERNATIONAL sp. z o.o.